

vraag, of voor zijn boek naast Dr Kunneths „Antwort auf den Mythos“ nog plaats is. Hij meent van wel en dat oordeel is juist. We willen hier niet een vergelijking maken tusschen de twee werken, beide zijn de moeite van het bestudeeren overwaard. Pfarrer Homann is voortreffelijk geslaagd in zijn opzet om een goed gedocumenteerde inleiding te geven tot de studie van de „Mythus“; een helder overzicht en een systematische samenvatting van de grondgedachten van dit boek — de kritiek van Rosenberg op den „Joodschen Bijbel“ en het „Syrische Dogma“, zijn beschouwingen over Jezus en Paulus, over zonde en genade, geloof en liefde, schepping en verlossing, over Eckehart en Luther en over de „Protestantsche bastaardreligie“ — wordt gevolgd door het antwoord dat de Bijbel op al die hartstochtelijke uitingen van het „bloeden rasgeloof“ geeft.

Reeds in het begin boeit de schrijver ons door zijn nauwkeurige vergelijking van de „Mythus“ met de hoofdwerken van den door Rosenberg zoo vereerden Houston Stewart Chamberlain²⁾, die mede „den weg van de Mythos hebben geëffend“. De lezer zal ongetwijfeld met verrassing kennis nemen van het groote verschil in oordeel over het Jodendom, over Paulus en Augustinus. Terwijl Rosenberg Paulus een materialistischen rabbijn noemt, een verdediger van een typisch Joodsche zaak, die het Jodendom in de Kerk gebracht heeft (een bewering die hij vrijwel letterlijk van Lagarde overneemt), schrijft Chamberlain, dat het bij Paulus tot een volslagen breuk van het Christendom met het Jodendom is gekomen en hij roemt zelfs deze daad van den apostel omdat „daardoor het oer-evangelie gered is van den onvermijdelijken ondergang“. Chamberlain verwijt daarom aan den „waarlijk grooten geleerde Paul de Lagarde“, dat deze het wezen van den grooten apostel miskent. „Gaat men na“, zegt Homann, „waarom Chamberlain en Rosenberg, die beide op denzelfden bodem van hun ras-historische beschouwingen staan, toch tot zulke tegenovergestelde resultaten komen bij hun beoordeeling van het Christendom en zijn leidende mannen, dan treedt tegenover de zakelijkheid van Chamberlain, die zich van haar grenzen bewust is, in de „Mythus“ van Rosenberg een alles smorend formalisme en schematisme voor den dag, dat al wat zich niet voegen wil met een bijzonderen ijver samenperst.“ Deze woorden beteekenen niets minder dan dat aan Rosenberg — terecht — een wetenschappelijk inzicht wordt ontzegd.³⁾ Belangrijke stukken van de „Mythus“

2) In „An die Dunkelmänner...“, heeft Rosenberg het over de brutale beweringen van Pater Koch tegenover een seculaire gestalte als H. St. Chamberlain.

3) Voor zulke oordeelen is hij zeer gevoelig. Rosenberg heeft zijn verweerschrift geschreven omdat hij niet langer zwijgen kon. Want „de wetenschappelijke ernst van zijn werk was aangetast“. Hij greep naar de pen „zur Wahrung seines sachlichen Ansehens“.

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELUKE SCHESEN

Geloofsgenezingen in Moettlingen?

IV.

Directe inwerkingen des Heiligen Geestes, of resultaten van natuurkrachten?

De Andachten zijn heel populaire, eenvoudige bijbelzettingen, naar aanleiding van een of anderen tekst. Het belangrijkste werk gebeurt echter in de „spreekuren“. Hier worden schriftelijke verzoeken om „voorbede“ van heinde en verre ingezonden, behandeld; soms alleen maar door even te zuchten en naar boven te kijken, zoodat een keer zelfs een broeder vroeg: „Maar, Vader, er is om voorbete gevraagd“. „Is al geschied“ was het antwoord. „Zoo eenvoudig? Zoo eenvoudig!... voor die waarachtig geloof.“⁵²⁾ Hier komen de hulpzoekenden en masse binnen en krijgen ieder een paar oogenblikken om met een der broeders te spreken en hun hart uit te storten. Hierna volgen een paar korte raadgevingen, een kort gebed wordt uitgesproken en het slot is de handoplegging. De broeders doen alles zelf; tegen een inneming der gasten in het werk der broeders wordt ernstig gewaarschuwd.⁵³⁾ Die handoplegging wordt beschouwd als een zeer belangrijk deel der geestelijke behandeling; hij geschiedt naar Jacobus 2 en naar het voorbeeld der Apostelen⁵⁴⁾, al weten we van hen niet, dat (zooals Ds Plug meedeelt) de hand gelegd werd op de plaats waar de ziekte zich openbaarde.⁵⁵⁾ Hier geschiedt nu vaak het wonderlijke: „menigeen heeft onder deze handoplegging een last van jaren voelen afglijden en nieuwe levenskracht door zich heen voelen stroomen“.⁵⁶⁾ Wirth verhaalt ook van dit gevoel van een „doorstroomende kracht“ en „men voelt het direct, dat hier goddelijke krachten werken“.⁵⁷⁾ Op de vraag, wat die handoplegging beteekent antwoordt Jansa: „Is het een symbool? Een teeken? Het is meer dan dat. Het is het middel, waardoor de Heilige Geest uitgestort wordt“.⁵⁸⁾ Want de Geest der Waarheid woonde niet meer in ons. Hij is sinds de eerste eeuwen des Christendoms, een enkele uitzondering daargelaten, weer van

zijn agglomeraties van citaten, die uit de werken van zeer verschillende auteurs zijn gegrift. Wat den schrijver van de „Mythus“ beviel, heeft hij gegrepen! We hebben er vroeger reeds op gewezen, dat Rosenberg heel veel ontleend heeft aan denkers, die voortgekomen zijn uit de door hem zoo fel gehate en diep geminachte school van het liberalisme en het rationalisme. Dat toont Pfarrer Homann ook zeer duidelijk aan. Het is voor hem eigenlijk een raadsel dat Rosenberg „al zijn theologische beschouwingen juist uit den boedel van een reeds lang overwonnen z.g. Nieuw-Protestantsche theologie heeft betrokken“.

Het geheele eerste stuk van de „Mythus en het Evangelie“, dat aan de eigenlijke systematische uiteenzettingen voorafgaat en waarin de voornaamste auteurs worden genoemd, waaraan Rosenberg op de aangegeven wijze zijn beschouwingen heeft ontleend — Nietzsche, Drews, Delitzsch e.a. — is alleen al belangrijk genoeg om het werk ter hand te nemen. Bijtend scherp formuleert Homann aan het slot daarvan zijn oordeel over het karakter van de Mythos. Men zou, zegt hij, de „Mythus der 20ste eeuw“, om haar betrekkingen tot bepaalde figuren, met hetzelfde recht den titel kunnen geven van „Mythus der 19de eeuw“.

Een alles ontdekkend licht laat Homann vallen op den strijd van Rosenberg tegen de Kerk. Het onthult de groote gevaren, die haar bestaan bedreigen in een land, waar de leider van dien aanval met groote macht is bekleed, zoodat hij vrijwel ongestoord zijn heilloos werk kan voortzetten. Uit Rosenbergs beschrijving van de historie der Christelijke Kerk, zooals Homann die weergeeft, leeren we op een indrukwekkende wijze de organisatie kennen van den nationaal-socialistischen veldtocht tegen de Kerk van heden. De jaren van nationaal-socialistisch bewind hebben de laatste sluiers weggerukt. Wat velen slechts als een verdraaiing en vervalsching der historie beschouwden, was tegelijk een soort symbolische voorstelling van het toekomstig operatie-plan der nationaal-socialistische veldheeren. Wie denkt, als hij in het boek van Pfarrer Homann de meening van Rosenberg leest over de vervolgingen der Christenen door Diocletianus⁴⁾, alleen aan de door den schrijver van de „Mythus“ zoo diep gesmade geloofshelden uit dien tijd? Rosenberg schrijft: „Het sprak vanzelf, dat alles wat in het heidense Rome nog karakter (1) bezat, zich verzette tegen het optredende Christendom, omdat dit naast een religieuze leer ook een door en door politieke strooming vertegenwoordigde. De organische ontwikkeling van den staat werd voornamelijk gestoord door het ge-

4) Merkwaardig is het, dat ook de bolsjewisten niets willen weten van de Christenvervolgingen onder de Romeinse keizers: „De Christenen hebben dat allemaal verzonnen“. (Zie Berdiajew: „Wahrheit und Lüge des Kommunismus“, pg. 95).

ons genomen, daar de geloovigen niet meer in den geest wandelden, maar steeds eigengerechter, trotscher, verstandelijker werden.“⁵⁹⁾ Ik vraag hier maar even, is dit in overeenstemming met Joh. 14:16 en Zondag 20 Heidelberg. Catech., waar van den Trooster, den Geest der Waarheid gezegd wordt, „Dat Hij ook mij gegeven is, opdat Hij... mij trooste en bij mij eeuwiglijk blijve“?

Als verder middel wordt er veel gezongen, zoo veel, dat het beginnelingen wel eens tegenstaat; o.a. ook Dr J. H. Gunning J.Hz., die getuigt: „Ik ben een vriend van het Christelijk lied, maar mij zou dat zingen op den duur dol maken. Ik verkoos dan ook een gudsden regen boven deze vrome tijdspasseering“.⁶⁰⁾ Anderen echter getuigen, dat men er na eenige dagen van harte aan mee doet.⁶¹⁾ Ds Plug zegt: Juist dit zingen, „ter eere van den Heiland“ houdt de spheer zoo zuiver en gezond.⁶²⁾ En verder mag men er zoo weinig mogelijk praten over bekeeringsgeschiedenissen en ziekte. Dit komt ook tot uiting in de 10 Arkgeboden, die een ieder zich inscherpen moet; ik noem alleen deze: 1. Laat bij Uw binnenkomen in dit huis alle booze kritiek varen. 3. Stel U niet voor naar de Ark te gaan om zoo spoedig mogelijk van Uw lichaams-krankheid verlost te worden. Als God dat deed, zou het U tot eeuwige schade zijn. De ziel moet gezond worden, dan komt al het andere vanzelf. 6. Erger U vooral niet aan het vele zingen, want vrome liederen verdrijven den booze en geen verlost is zonder lofgezing. 8. Vermijd alle afleiding, hoe onschadelijk en goed ze ook moge schijnen. Alleen in een stillen, volkomen geconcentreerden geest kan de Heer zijn intrek nemen. 10. Wees volkomen gehoorzaam, volkomen gewillig, ook als ge niet alles begrijpt en niet alles U past, opdat ge rijk gezegend naar lichaam en ziel naar de Uwen moogt terugkeeren.“⁶³⁾

Wanneer men geregeld de verplichte „Andachten“ volgt, de spreekuren bezoekt, en deze Arkgeboden in acht neemt, voelen velen zich na korter of langer tijd genezen van hun kwalen, „waar de dokter geen raad meer op wist“, zonder hulp van den aardschen dokter dus, zoodat Geiger de geloofsgenezingen aldus wil definiëren: „Geloofsgenezingen zijn genezingen op grond van het door God gewerkt geloof, op grond van de door God in Zijn Woord — d.i. in den Bijbel — gegeven beloften, op grond van de door God geschonken

twist van de elkaar beconcurrerende bisschoppen (1 H.)... zooals ook in 'algemeen de secularische verdeeldheid (1 H.) het geheele burgerlijk leven bedreigde“. Wie leest in deze uitdrukkingen niet een waarschuwing aan de Duitsche belijdende Christenen in onzen tijd? „Diocletianus“ — zoo heet het verder — „moest op de uitdagingen van de Christelijke Kerk wel antwoorden met den eisch dat alle Christenen zouden deelnemen aan de ceremoniën, die door den Staat werden voorgeschreven. Dit had een toemalooze scheldpartij van de zijde der Christenen tengevolge... de Staat ging toen eindelijk om zichzelf te handhaven, tot een tegenaanval over“. Wie leest in deze woorden alleen een vergoelijking voor het optreden van den bloedigen keizer en is niet vervuld met zorg voor de toekomst? Reeds hebben alle tegenstanders van Rosenberg moeten hooren, dat zij uitdagend (geliefkoosd woord in de nationaal-socialistische terminologie) optraden. De verplichte deelname der Hitler-Jugend „an staatlich-religiösen Zeremonien“ is bekend. Zal ook nu de Staat „zwecks Selbsterhaltung zur Abwehr greifen“, wanneer hij opeens de zoogenaamde „hemmungslöse Beschimpfung der Christen“ niet langer zou kunnen „verdragen“? De geschiedenis van de „brandstichting in het paleis des Keizers“, waarvan Rosenberg de Christenen beschuldigt, is slechts geschikt om de bezorgdheid grooter te maken.

Op het buitengewoon belangrijke hoofdstuk van den „Aanval op de Kerk“ laat Homann dat van den „Aanval op het geloof“, van den „Aanval op het Evangelie“ en van den „Aanval op den „God der Christenen“ volgen; zelfs de goede kenners van de „Mythus“ zullen zich verrijkt gevoelen, wanneer zij van Homanns uiteenzettingen, die van enkele kritische opmerkingen vergezeld gaan, kennis hebben genomen. Wie voorlichting wil geven, kan geen betere handleiding vinden.

In het tweede deel van het boek wordt het „Antwoord van het Evangelie“ behandeld. Een antwoord wordt gegeven op de „Godsvoorstelling“ en op het „Evangelie“ van de Mythos, op haar „Religie“ en op dat gedeelte van de „leer, waaruit de vijandige gezindheid jegens de Kerk blijkt“.

Het is onmogelijk om hier den rijken inhoud van het geloofsgelogenis van Pfarrer Homann te toonen. Een klein gedeelte moge althans eenigen indruk daarvan geven:

„De argeloosheid waarmee in de „Mythus“ over de zonde wordt gesproken“, schrijft hij, „leidt in haar consequenties tot een volledige terzijdestelling der genade. In de „Mythus“ is niet de verlossing, maar de zelfstandige prestatie van het ik en niet de rechtvaardigmaking uit het geloof de steunpilaar, die het menschelek bestaan draagt. Deze steunpilaar berust echter op een foutieve berekening: in zijn diepste wezen

geloofsgehoorzaamheid, zonder hulp van een aardschen geneesheer.“⁶⁴⁾ En Wirth zegt het aldus: „De geloofsgenezing is uit de verlossende, genezende en reddende kracht van het Christendom te verklaren.“⁶⁵⁾

Toch worden niet allen beter in Moettlingen. Een ziekte, die niet geneest op deze wijze, moeten we dan beschouwen, als door God gezonden tot onze loutering, tot onze opvoeding⁶⁶⁾, om ons dichter tot God te trekken.⁶⁷⁾ Het kan n.l. ook nuttig zijn, evenals bij Paulus en ook bij Vader Stanger, dat er een doorn in ons vleesch blijft.⁶⁸⁾ Ik merk hier weer even op, dat dit laatste niet erg klopt met de eerste, als Bijbelsch, uitgegeven „ziektetekende“; deze „ziektetekende“ wordt door deze laatste erkenning feitelijk krachteloos gemaakt; en het is alleen maar een bewering, gespeend aan alle argumentatie, als men deze kloof enigszins wil overbruggen door te verklaren, „dat het niet nuchter zou zijn, te beweren, dat een echte Christen überhaupt niet meer ziek zou kunnen worden.“⁶⁹⁾

Wat zullen we nu op dit alles antwoorden?

Dat er wat gebeurt in Moettlingen, valt niet te ontkennen; evenmin als het te ontkennen valt, dat er wat gebeurt in Lourdes, en dat er wat gebeurde bij Zeileiss in Gallspach, en met de „Hartwig-Quelle“, en onder doktersbehandeling, als die alleen bestaat in z.g.n. „expectatieve therapie“, d.w.z. afwachten tot de zaak duidelijk wordt; en bij kaartlegsters en slaapsters! Alleen maar, met te constateeren, dat er wat gebeurt, zijn we er niet: we moeten weten, wat er gebeurt, en hoe het gebeurt. Want het „hoe“ werpt dikwijls een zeer eigenaardig licht op het „dat“. Ik wil dit direct verduidelijken met een éclatant voorbeeld. In 1920 heeft de stad Berlijn zijn „Hartwig-Quelle“ gekregen, een z.g.n. geneeskrachtige bron, die direct veel opgang maakte door de bereikte resultaten. Er verschenen enthousiaste artikelen over in het „Berliner Tageblatt“ en andere kranten, zelfs ook in „The New York Herald“ en „The Chicago Tribune“. Enkele stofwisselingsziekten zouden zonder goed beïnvloed worden door dit bronwater, dat in flesschen à 0.40 M. per stuk in den handel gebracht werd. Het water was zelfs onderzocht door den gerechtelijk scheikundige Paul Jeserich en de analyse van het water kon iedereen lezen.

openbaart z
rechtvaardi
innerlijke
duidelijk u
evenals het
weer van
daarentegen
volk zonde
vaardige

„Met and
de werke
alle mensc
wil daaron
die in de
van alle
flauw begr
Gods oord
maar den
loof opvo
„Mythus“
Christen w
kan lezen,
heid des
der wee
voor het t
ras niet op
de toon, w
tensluiten
zijn meeni
van het vr
door en de
aan het ge
mensen.
hen van a
hun ziel g
den rug lo

„Het
neer in
zich op
niet-zijn
over een
wel als
een ma
gekozer
verheve
„Hier o
dat de n
voorgond
en het kw
niet alleen
maar ook
en voor w
blijfsel va

Deze m
den hebbe
berg is g
kennis gek

5) Deze s

Resultaten
flesschen
gevoel me
veel sterk
halingsorg
dank dit
Ik sta U
etc. Onder
11, Berli
gegeven C
anders w
waterleid
lyse volm
leidingwa
Feige, w
het Berlij
nu word
botteld en
zien en
geroemd
worden z
water wa
zekere su
ketje en
blatt“. En
gestibele
drukt str
Hier m
een belan
ben we
een en
in Moettl
kennen;
Trouwens
aanvaarc
wat Lou
dezelfde
naar de H
of Zijn
Protestan
absurd
dwongen
bezien, s
bod uit
„In h
neurasth
zegt Joh
gorieën
suggestie